

zorgen dat ze maatschappelijk ook de kans krijgen om zich te ontwikkelen en te verspreiden. Bij alle mogelijke maatregelen laten de auteurs ook zien welke wenselijk zijn vanuit een oogpunt van sociale rechtvaardigheid. De sterkte van het boek is m.i. vooral dat een veelheid aan technologische mogelijkheden en beleidsmaatregelen – die je meestal verspreid tegenkomt – vanuit een samenhangend kader op een rij gezet worden. Alles tezamen levert dat het beeld op van een enorme, maar wel realistische opgave. Toch blijf ik op een belangrijk punt op mijn honger zitten. De auteurs wijzen er op dat de klimaatrevolutie niet alleen om efficiëntie draait, maar dat efficiëntie beslissend is om te slagen. Bijvoorbeeld bij het mobiliteitsthema stellen ze dat dit een zeer lastige probleem vormt. “Eens in de wagen geraak je er haast niet meer uit.” (p.87) Het gaat hier in eerste instantie om een cultureel vraagstuk. Maar dat wil nog niet zeggen dat hier voor politiek en

beleid geen opdracht ligt. Het nadenken over een doelgroepenbeleid gericht op efficiëntie – en zeker ook begeleid door een media- en reclamebeleid! – is dan hopelijk onderwerp van een volgend boek.

Tenslotte wil ik ook melden dat het vorig jaar verschenen *Terra incognita* van Jones en Jacobs (bespreking in *Oikos* 38) in een nieuwe druk is verschenen. Die werd uitgebreid met een 16 pagina's lange *nieuwe inleiding die ingaat op de receptie van het boek, maar vooral op de huidige wetenschappelijke stand van zaken in het milieu- en klimaatvraagstuk. Je krijgt er een overzicht van de voornaamste gegevens uit twee belangrijke recente rapporten: het Living Planet Report 2006 van het WWF en het VN-klimaatrapport, IPCC AR4 deel I. Voor wie een breed en samenhangend inzicht wil in de ecologische crisis en de uitwegen daaruit, en daarenboven een lange adem heeft, blijft dit boek aanbevolen lectuur.*

Jef Peeters

Achterwaarts de toekomst in?

Wouter Beke: De mythe van het vrije ik. Pleodooi voor een menselijke vrijheid. Uitgeverij Altiora, Averbode, 2007. 197 blz.

Er zijn nogal wat politici die boeken schrijven. Er zijn er teveel die boeken laten schrijven. En niet alle schrijfsels zijn even boeiend of belangrijk. Toch geeft de lectuur van al deze

publicaties je niet alleen een goed beeld van de tijdsgeest maar schetst het ook de evoluties en veranderingen in het denken van en binnen de politieke partijen.

Als je de verschillende manifesten van Guy Verhofstadt met elkaar vergelijkt, merk je de evolutie van een neo-Thatcheriaan voor wie de markt heilig is, naar een centrum-politicus die vanuit

een liberale visie het algemeen belang naar voren schuift en het trefwoord ‘progressief’, althans in de communicatie, bezigt.

Als je dezelfde vergelijkingsoefening maakt n.a.v. het verschijnen van het boek “De mythe van het vrije ik” van Wouter Beke, dan zie je hoe in de CVP-geschriften van de jaren negentig de auteurs ijverig bezig zijn om het christen-democratisch gedachtengoed te moderniseren. Zij willen af van het oubollige imago, van als ouderwets beschouwde standpunten en formuleren nieuwe antwoorden op nieuwe uitdagingen. Zoals rond milieu met het begrip rentmeesterschap of rond het ontwikkelingsvraagstuk...

Dit boek slaat duidelijk andere wegen in. Het personalisme blijft de leidraad, maar de interpretatie en de uitwerking is

totaal anders. Dat merk je aan de taal die gehanteerd wordt, aan de trefwoorden die gebruikt worden, kortom aan de hele toonzetting.

Bij Johan Van Hecke ging het in “De slogans voorbij” over ontvoogding en emancipatie, over het immateriële, Luc Martens schreef over leefbaarheid en individuele zingeving. “Quo vadis CVP” vroeg Luc Martens zich in ‘93 en ‘98 af in zijn boeken “De kracht van een vogel” en “Pinguins in de woestijn”. Het antwoord van Wouter Beke bevindt zich in elk geval in een andere oase. Zijn gedachten zijn van een ander pluimage.

De evolutie is duidelijk: een radicalisering op het communautaire vlak en een meer conservatieve kijk op de samenleving en haar problemen.

Het Rijnland-model waar Yves Leterme naar verwijst, blijft overeind? Maar met een blik die zich toch meer stroomafwaarts richt.

Midden de mensen

Vroeger was de CVP een vereniging van heren van stand. Ook letterlijk. Nu ziet de stand van zaken er helemaal anders uit. Het middenveld wordt, terecht, als een essentieel onderdeel van een levende democratie beschouwd. Zonder ‘sociaal kapitaal’ wordt de democratie beroofd van een essentiële vorm van maatschappelijke opinievorming, van ‘opinion-leading’. En inderdaad, zoals de auteur schrijft, moeten we het onderscheid maken met de ‘policy-making’ van de politiek. Ieder zijn taak en verantwoordelijkheid.

Toch zit ik hier met een vraag. Het middenveld krijgt hier weliswaar ideologisch een belangrijke plaats maar of hun inhoudelijke inbreng in het politiek handelen van de christendemocratie een even prominente positie krijgt weet ik niet. Ideologisch een bank naar voren schuiven terwijl je politiek-inhoudelijk naar achteren vliegt lijkt mij geen vooruitgang. Voor Wouter Beke heeft het middenveld een taak in het overbrengen van waarden en kan het

ook optreden als niet-bureaucratische onderaannemer van de overheid. Maar van de overdracht van de standpunten, van de opinies van dat middenveld (ik denk aan het ACW) naar de CD&V zie ik weinig. Bovendien worden de thema’s van belangrijke middenveldorganisaties zoals de andersglobalisten, of de milieubewegingen slechts eventjes aangeraakt ofschoon het hier toch gaat over fundamentele uitdagingen voor onze samenleving.

Wouter Beke wijst op de talloze paradoxen waarmee onze samenleving worstelt. Meer kwantiteit levert niet langer meer kwaliteit op. We willen minder betutteling maar aanvaarden wel overal camera’s om onze veiligheid te garanderen. Maar zijn antwoorden op deze paradoxen zijn voor mij soms te nostalgisch – ‘de hechte gemeenschap van de boerderij’ – dikwijls moraliserend en af en toe klef. Zeker als hij het over de euthanasiewetgeving heeft toont hij maar weinig ‘respect’ voor de voorstanders van deze wet.

Containerbegrippen

Zelfbeschikking, schrijft Beke, is niet langer houdbaar als criterium. Maar dé vraag is of het sleutelwoord in dit boek ‘respect’ wel stand kan houden. Het niet meer moeten respecteren van bepaalde codes maakt de onzekerheid groter. Bij gebrek aan impliciete omgangsvormen moet alles worden gejuridiseerd of geformaliseerd, zegt de auteur in een interview met Tertio. Ik kan hem hierin volgen. Grenzen trekken zonder wetten te moeten maken. Regels hanteren zonder dat ze door een rechter beslecht worden. Het zou ons al een eindje verder helpen. Veel verder dan de illusie te blijven koesteren dat je met een ‘dikke ik’ en een ‘smal burgerschap’ nog ver kan geraken. Maar daarmee is het probleem van de ambiguïteit van het begrip ‘respect’ nog niet van de baan. Respect, fatsoen ed. horen bij wat sociologen omgangsvormen noemen,

facilitaire normen of iets breder, attitudes. Belangrijke attitudes. Maar het zijn moeilijk hanteerbare ordeningsprincipes. Je kan er nogal wat kanten mee uit. Respect zeggen de gasta-rappers en Ali G. Respect vragen de scheidsrechters van voetballers en coaches.

Respect is niet alleen een middel om verschillen en diversiteit te eerbiedigen, het is ook een etiket waarmee je onderliggendewerkelijkheidendichtplakt. En het is nog maar de vraag welke kant men kiest.

De 7% armen in dit land moeten niet alleen respectvol behandeld worden, hun leefloon moet drastisch worden verhoogd. De Poolse arbeider glimlachend begroeten en hem dan een minderwaardig looncontract laten tekenen lijkt mij eerder hypocriet als attitude. Waarden en normen, zoals gerechtigheid en zorg voor de meest kwetsbaren hebben, volgens de Nederlandse Raad van Kerken, op meer betrekking dan op respect en verantwoordelijkheid.

Wouter Beke gebruikt veel containerbegrippen.

Zo is er sprake, in navolging van de communautaristische stroming, van het belang van gemeenschappen. Terecht. Maar gemeenschappen kunnen ook verstikkend werken en de ontluiking van het 'vrije ik' belemmeren. Bovendien, en dat vergeten communautaristen nogal eens, moeten we een onderscheid maken tussen de exclusieve waarden en normen die groepen, godsdiensten en andere verbanden samenhoudt en de inclusieve universele waarden en normen die ons allemaal binden. Een atheïst is geen lid van een kerkgemeenschap maar hij behoort wel tot dezelfde samenleving. Gerechtigheid bindt beter dan cultuur schreef Levinas ooit.

Daarom zijn (culturele) verschillen inderdaad geen alibi om bepaalde

mensenrechten onder de mat te schuiven of schoorvoetend te verzwijgen. Het recht om zelf vrij je eigen partner te kiezen, zichzelf te emanciperen mag niemand worden ontzegd onder het voorwendsel dat een geloof, een familiegebruik of een traditie in stand moet worden gehouden. Op dat gebied moeten we streven naar universaliteit. In die universaliteit vinden we elkaar als 'vrije burgers' en verlaten we de 'calculerende consument' die door de religie van het economisme dagelijks gepromoot wordt.

Maar je kan van de samenleving géén homogene gemeenschap meer maken, anders verval je in puur conservatisme. Men moet niet alleen een pleidooi houden voor de vorming van gemeenschappen maar vooral de menselijke samenlevingsvorming bevorderen.

Met alle respect, maar respect is een te breed begrip en een te smal platform om de humanisering van de maatschappij gestalte te geven.

Tot slot

Wouter Beke is ondervoorzitter van de CD&V, hij inspireerde de respect-campagne van de partij en wordt nu als huysideoloog beschouwd.

Dit is dus geen onbelangrijk boek. Het nawoord van de minister-president laat daar trouwens geen misverstand over bestaan.

Ik voel me meer verwant met de ondertitel van het boek 'pleidooi voor een menselijke vrijheid' dan met de hoofdtitel, meer met een aantal analyses dan met het project. In dit boek is iets te weinig gezoem en iets teveel gebrom. Ik wil de mythe van het vrije ik niet uitdrijven met de parabel van dé hechte gemeenschap.

Jos Geysels

